

Zpráva ze zahraniční služební cesty do Itálie

PhDr. Eva Gregorovičová

Ve dnech 26. 9. – 13. 10. 2006 jsem vykonala na základě prováděcího plánu k mezistátní kulturní dohodě uzavřené mezi Českou republikou a Itálií zahraniční služební cestu do Státního archivu ve Florencii (dále jen ASFi) v Itálii. Cesta i s dopravou si vyžádala 18 dnů, z toho 2 dny trvala doprava. Služební cestou jsem navázala na svůj předcházející výzkum. Dlouhodobé studium se týká průzkumu vztahů mezi fondem Rodinný archiv toskánských Habsburků (dále jen RAT) a fondy ASFi, vzniklými v období panování členů sekundogenitury habsbursko – lotrinského rodu v Toskánsku v letech 1737 – 1859.

Letošní výzkum fondů ve Státním archivu ve Florencii byl rozdělen na dvě části. Pokračoval tak, jako v uplynulých letech podle programu, studiem fondu „Segreteria e Ministero degli Affari Esteri 1814 – 1860“ (Sekretariát a Ministerstvo zahraničních věcí) pro porovnání souvislostí s dochovanou dokumentací toskánských zastupitelských úřadů se sídlem v Paříži, Vídni, Římě a Neapoli z let 1814 – 1873 v RAT. Z tohoto fondu bylo prostudováno celkem 12 filz a 1 protokol. V druhé části jsem se zaměřila na soupis pomůcek ke sbírkám a fondům zahrnujícím kartografický materiál a na studium inventáře S/20 „Miscellanea di Pianta“, který podchycuje sbírku map a plánů ASFi vzniklou v období panování toskánských Habsburků.

I. Ministerstvo zahraničních věcí

Nejprve jsem prostudovala zbývající filzy vzájemné korespondence florentské centrály „Segreteria e Ministero degli Affari Esteri“ s rakouským vyslanectvím v Neapoli z let 1844 - 1848, tj. **filzy 2594 a 2595**. Tak, jak bylo zjištěno studiem již v loňském roce, je vidět, že v Neapoli neměl toskánský panovník trvalé diplomatické zastoupení na úrovni vyslanců. Od roku 1841 se ve fondu totiž vyskytuje jen korespondence mezi MZV ve Florencii a Rakouskou legací v Neapoli, která zastupovala zájmy Toskánska a plnila pro velkovévodu Leopolda II. diplomatické povinnosti při neapolském královském dvoře. V diplomatickém zastoupení toskánského vyslance tu působil do 1844 hrabě Lebzelter a později hrabě Schwarzenberg. Jak demonstruje dochovaný materiál, oba rakouští vyslanci nezasílali Leopoldovi II. mnoho obsažných zpráv o politické situaci či diplomatických depeší a nót, tak jako toskánské vyslanci v Paříži, Vídni či Římě, spíše jejich úlohou bylo zprostředkovávat styky mezi členy obou královských rodin, protože Leopold II. měl za manželku dceru neapolského královského páru. **Filza 2594** nazvaná „Carteggio con il Rapresentante Cesareo alla Corte delle Due Sicilie“ obsahuje dokumentaci z roku 1844 – 1845. **Filza 2595**, která nese na hřbetu stejný titul jako filza předcházející, uchovává dokumentaci obdobného obsahu ze let 1846 – 1848.

Pro úplnost a pochopení, jak fungovalo toskánské zastoupení v Neapoli v období vlády Petra Leopolda a Ferdinanda III., jsem prostudovala dokumentaci **filzy 2344** „Carteggio con Bonechi Agente Toscano a Napoli“ z let 1765 – 1794, kde jsou uchovány materiály diplomatického a politického charakteru. Jde především o originální čistopisy zasílané z Florencie Bonechimu, označené na zadní straně každého dopisu údaji o místu a datu vypravení dopisu Bonechimu a o tom, kdo dopis vydal, tj. podepsal – uváděno je jméno sekretářů florentského úřadu zahraničních věcí a kabinetu. Postupně se tu vystřídala jména toskánských sekretářů hraběte Albertiho, markýze Botta Adorno a kabinetních sekretářů Fulgera a Humbourga. Podle toho, že se jsou to originály čistopisů adresovaných toskánskému agentovi Bonechimu do Neapole, je evidentní, že se jedná provenienčně nikoliv o materiály toskánského agenta v Neapoli, ale o písemnosti vyšlé z centrály zahraničních věcí

a kabinetu ve Florencii. Tzn., že je to část registratury patřící toskánskému pověřenci zastupujícímu toskánské zahraniční zájmy na královském dvoře Království obojí Sicílie v Neapoli. Ze stejného období 1765 – 1829 je i korespondence mezi toskánskými velkovévody a neapolským králem „Carteggio tra S. A. I. e R. e il Re di Napoli“ ve **filze 3049** obsahující především zdvořilostní výměnu pozdravů a informací osobního charakteru mezi panovníky. Nalézají se tu písemnosti nejen toskánských velkovévodů z habsbursko – lotrinského rodu Petra Leopolda, Ferdinanda III. a Leopolda II., ale také korespondence z období, kdy bylo z Toskány vytvořeno Etruské království, až do Vídeňského kongresu (1801 – 1814). Je to korespondence Bourbonů Ludvíka a Marie Luisy a později Napoleonovy sestry Elisy Bacciochi s neapolskými králi. Kromě toho filza obsahuje ještě složku „Napoli. Credenziali e ricredenziali a favore del Balì Pignatelli e del Duca di Sangro“, v níž je uložena korespondence mezi představiteli obou královských dvorů z let 1795 – 1798. Pignatelli byl mimořádným toskánským vyslancem velkovévody Ferdinanda III. na neapolském dvoře.

Mimořádný význam z hlediska zachycení politické a diplomatické situace na Appenninském poloostrově, ale i v Evropě, mají velmi podrobné situační zprávy toskánského ministra zahraničních věcí z období od 28. 5. až 14. 7. 1849, které zasílal na vědomí velkovévodovi Leopoldu II. do exilu, které jsou pod titulem „Rapporti del Ministro a S. A. I. e R. il Granduca in Napoli dal 28. Maggio al 14. Luglio 1849“ uloženy ve **filze 2663**. Tyto koncepty relací podrobně mapují rozbourané politické a diplomatické události vzednutého italského a evropského revolučního hnutí. Kromě těchto zpráv se tu nacházejí neméně důležité šifrované dopisy, včetně jejich dešifrované podoby, zplnomocněného toskánského vyslance v Neapoli Lenzonioho pod názvem „Carteggio in Cifra col Ministro Toscano a Napoli. Mesi di aprile, maggio, luglio, agosto“ spolu s další Lenzonioho šifrovanou (dešifrovanou) korespondencí z let 1849 – 1850. Mimo to se tu pod názvem fasciklu „Cifra col Conte di Lebzeltern Ministro Austriaco a Napoli, Gennajo 1833“ zachovaly dopisy, šifrovací a kódovací tabulky z roku 1833, které užíval rakouský vyslanec. Šifry a kódy nápadně připomínají šifrovací a kódovací systém, který se objevuje v RAT v korespondenci Ferdinanda III. z doby napoleonských válek.

Z období Leopoldova exilu v roce 1849 se dochovala ve **filze 2642** „Ministero degli Affari Esteri Governo provvisorio“ obsahově politicky a diplomaticky důležitá korespondence ministerstva zahraničních věcí toskánské prozatímní vlády s toskánskými zastupitelstvími v zahraničí související úzce s materiály předcházející filzy 2663. Mezi písemnostmi je tu i korespondence s toskánskými legacemi v Římě, Paříži a mimořádným toskánským vyslancem na kongresu v Bruselu. Bohatá je tu také dokumentace demonstrující zárodky nového sjednoceného italského státu (Florence – Řím – Turín – Piemont). Kromě diplomatické a politické korespondence lze tu vysledovat rozsáhlou činnost toskánských konsulárních úřadů a jejich řízení, včetně oběžníků.

Nesmírně důležitá je dokumentace **filzy 2588** „Ministero Ricasoli dal 1° Agosto 1859 al 27. Marzo 1860“, tedy materiály z období těsně po odchodu toskánských Habsburků, z období správy toskánského velkovévodství prozatímní toskánskou vládou až do připojení Toskánska k Piemontsko – sardinskému království pod savojskou dynastií v čele s králem Viktorem Emanuelem I. Tyto dokumenty svědčí o tom, že v tomto přechodném údobí toskánská prozatímní vláda stále ještě využívala pro své diplomatické aktivity stávající zastupitelské úřady, které teprve po sjednocení Toskánska s Piemontem přešly plně do soukromých rukou vyhnané toskánské habsbursko – lotrinské sekundogenitury. Jejich dokumentace po zrušení na počátku 70. let 19. století přešly do archivu Ferdinanda IV. a dnes tvoří fondovou část RAT.

Z hlediska doplnění a rozšíření znalostí o vzájemných vazbách toskánského ministerstva zahraničních věcí a diplomatického zastoupení cizích států na území Toskánska jsou důležité **filzy 2559 a 2560** „Carteggio con le Legazioni Estere in Toscana“. Neméně

důležitou je i dokumentace **filzy 2597** „Carteggio con diversi Governi esteri“ 1852 – 1854, obsahující korespondenci toskánského MZV s vládami v Bavorsku, Sasku, Modeně, Sardinii a Parmě. Jedná se tu ale spíše o běžné diplomatické záležitosti patřící do resortu ministerstva zahraničních věcí (pasy, víza, občané Toskánska, udělování řádů, než o výměnu diplomatických nót na vládní úrovni).

Pro zmapování struktury konsulárního zastoupení toskánského státu v zahraničí je nejlépe využít dokumenty z **filzy 3028** „Agenzie Consolati Toscane all'Estero“ obsahující výkazy a podklady k organizaci různých úrovní toskánských konsulátů z let 1830 – 1859.

Pro porovnání s vedením protokolů agendy vydání či prodloužení pasů a víz dochovaných v RAT, v části Zastupitelské úřady, byl prostudován **1 protokol č. 2746** „Registro dei visti, passaporti dal gennajo 1815 al settembre 1816“.

Vzhledem k 160. výročí narození arcivévody Ludvíka Salvátora ve Florencii v roce 1847 jsem se opět zabývala materiály **filzy 2875** „Nono parto di S. A. I. e R. la Granduchessa Maria Antonia. Nascita di S. A. I. e R. l'Arciduca Luigi Salvatore Maria Giuseppe.... „, k upřesnění některých údajů.

Průzkumem výše uvedených filz bylo v podstatě dokončeno studium dokumentace korespondující s písemnostmi toskánských legací v Paříži, Římě, Vídni a Neapoli, které tvoří v RAT samostatnou fondovou část „Zastupitelské úřady, 1814 - 1874“, jež byla zpřístupněna velmi jednoduchým inventářem L. Špétovou v 1964.

II. Kartografický materiál ve Státním archivu ve Florencii

Vzhledem k probíhajícímu zpřístupňování Sbírký map a plánů Rodinného archivu toskánských Habsburků, bylo nutno se podrobněji seznámit nejen se všemi fondy, které kartografický materiál v ASFi obsahují, ale především podrobněji prostudovat inventář florentské sbírky map a plánů, která vznikala obdobným způsobem, jak se po letmém seznámení s tématem dá usuzovat, jako dnes pražská sbírka toskánských map.

a) **Sbírka map a plánů: „Miscellanea di Piante“.** Inventář S/20: Documenti geocartografici nelle biblioteche e negli archivi privati e pubblici della Toscana. 2, I fondi cartografici dell'Archivio di Stato di Firenze. I – Miscellanea di Piante a cura di Leonardo Rombai, Diana Toccafondi e Carlo Vivoli. Firenze, Leo S. Olschki Editore, 1987. – úvod: o vzniku, pořádání a inventarizaci sbírky viz Toccafondi, Diana – Vivoli, Carlo: La Miscellanea di Piante: Problemi di trasmissione, ordinamento ed inventariazione della documentazione cartografica. Tamtéž, s. 25 – 53. Inventář zahrnuje 775 inventárních čísel a rozsah tištěných stran je kolem 500. Teoretický úvod je rozdělený na 2 části. V první stati L. Rombai provádí analýzu map a plánů z hlediska kartografického, obsahového a tématického. V této fázi přípravy zpřístupnění Sbírký map a plánů RAT je však mnohem důležitější teoretický úvod florentských archivářů D. Toccafondi a C. Vivoliho, protože v něm jsou objasněny důležité problémy týkající se vzniku sbírky, jejího původního a současného uspořádání a následné inventarizace. Velmi cennou je i připojená tabulka toskánských délkových měř s převodem na metrovou soustavu, které se vyskytují samozřejmě i v měřítkách map a plánů RAT.

b) Soupis pomůcek sbírek a fondů ASFi s kartografickým materiálem

Sbírký:

- Miscellanea di Piante, S/20
- Miscellanea di piante dei Ministeri dell'Interno e delle Finanze, Inventario sommario, s. 73 – 79, N/165

Fondy:

- Pianty antiche dei confini, N/280
- Pianty dei Capitani di Parte Guelfa, N/151
- Pianty dei Capitani di Parte Guelfa, Popoli e Strade, N/358
- Pianty dei Ponti e Strade, N/156
- Pianty del Ministero delle Finanze, N/165, s. 35 – 71
- Pianty del Ministero dell'Interno, N/161, s. 111 – 126
- Pianty della Certosa di Firenze, N/438
- Pianty della Direzione Generale delle Acque e Strade, N/172, s. 71 - 95
- Mappe del fondo Lorena dell'Archivio di Stato di Praga, M/6 – soupis diapozitivů map a plánů z RAT, Sb. map zapůjčených na výstavu do ASFi 1990 – 1991
- Pianty della Direzione Generale delle Acque e Strade, Schedario analitico, N/384
- Pianty dell'acquisto Gonnelli, N/368
- Pianty dell'Amministrazione generale delle R. Rendite, N/283
- Pianty dello Scrittoio delle Fortezze e Fabbriche, N/281
- Pianty dello Scrittoio delle Regie Possessioni, N/153
- Pianty dello Scrittoio delle Regie Possessioni – Serie TOMI, N/394, I. – II.
- Pianty moderne dei confini, N/155
- Pianty topografiche dello Scrittoio delle Regie Possessioni, N/154
- Planimetria della Città di Firenze – jmenný rejstřík k mikrofilmu plánů Florencie uložených v archivu Archivio Topografico – Firenze com'era, M/4

Katastrální mapy

- Catasto. Archivio del Catasto, N/92
- Catasto generale toscano, N/241
- Catasto generale toscano. Atti grafici. Cartoncini. M/12, jmenný rejstřík mikrofilmů, s. 8 – 31
- Catasto generale toscano: Atti preparatori. N/294
- Catasto generale toscano: Mappe. M/2, rejstřík mikrofilmů, s. 1 – 118
- Catasto generale toscano, tavole indicative e campioni, M/12, rejstřík mikrofilmů, s. 1 – 7
- Catasto Lorenese 1776 – 1834, N/369

Závěrem lze konstatovat, že možnost systematického studia fondů vztahujících se k Rodinnému archivu toskánských Habsburků v Národním archivu velkou měrou přispívá k pochopení vzniku a provenience dochované dokumentace a k jejímu snadnějšímu zpřístupňování.

V příštím roce by měl výzkum pokračovat ještě prostudováním některých zbývajících materiálů z fondu „Segreteria e Ministero degli Esteri“, postupným studiem inventáře fondu „Imperiale e Reale corte“, S/43, důležitým pro pochopení výkonu vlády a okolností života dvora toskánských Habsburků, což se promítá v dokumentaci RAT. Studium však bude hlavně zaměřeno na průzkum florentského kartografického materiálu v konfrontaci s toskánskými mapami a plány v RAT.

III. Jednání a konzultace

Kromě studia jako každým rokem jsem vedla řadu významných a užitečných jednání. Během studijního pobytu jsem měla možnost hovořit několikrát s ředitelkou Státního archivu

ve Florencii s dr. Manno Tolu. Jednak jsme probíraly možnost účasti Dr. Ing. Michala Ďuroviče, vedoucího odd. péče o archivní fondy NA, na mezinárodní konferenci ke 40. výročí ničivé povodně ve Florencii, kterou ve Florencii pořádají Centro di fotoriproduzione legatoria e restauro degli Archivi di Stato a Archivio di Stato di Firenze ve dnech 9. a 10. listopadu 2006. Jednak jsme ještě spolu odbornou archivářkou ASFi dr. Marinou Laguzzi, která má v ASFi pod svou správou fondy a sbírky s kartografickým materiálem, jednaly o jejich záměru instalovat na webové stránky ASFi, jak inventář „Miscellanea di Piante“, S/20, tak také inventář map a plánů toskánské Sbírkou map a plánů z Rodinného archivu toskánských Habsburků, uložené v Národním archivu. Tato italská provizorní pomůcka vznikla v 80. letech minulého století, když za služebních cest uskutečněných v rámci kulturní dohody sepsali florentští archiváři 2/3 kartografické sbírky patřící do RAT. Na počátku 90. let nám 1 kopii tohoto svého strojopisného inventáře dali florentští kolegové k dispozici. V NA je však využíván správcem fondu jako neschválená pomůcka pro vnitřní potřebu. V současné době smlouvou o provedení práce je přepisován tištěný inventář florentské sbírky map a plánů (Miscellanea di Piante, S/20) a strojopisný inventář RAT, Sb. map a plánů do wordu a pak budou obě pomůcky převedeny do podoby, kterou vyžaduje instalace na webu k obecnému badatelskému využití. K tomu by v ASFi chtěli, pokud budou finance, nadigitalizovat soubor barevných diapositivů cca 200 map a plánů z RAT, které byly českou stranou v roce 1990 zapůjčeny na výstavu „La Toscana dei Lorena nelle mappe dell'Archivio di Stato di Praga“ realizovanou v ASFi v roce 1991. Reprodukce tehdy vystavených map a plánů z RAT byly publikovány ve stejnojmenném katalogu. Fotodokumentaci si pořídil ASFi na základě dohody o zapůjčení těchto map a plánů mezi AS MVČR a Generálním ředitelstvím italských archivů v Římě.

Dále jsem se sešla s dr. Orsolou Gori a Dr. Dianou Toccafondi, ředitelkou Státního archivu v Pratu, a probíraly jsme problémy kolem definitivní podoby inventáře fondové části RAT, Petr Leopold. Byla jsem požádána oběma autorkami, abych jednak sama napsala do úvodních pasáží pomůcky příspěvek o fondu RAT, a jednak abych jejich jménem požádala ředitele archivní správy PhDr. Václava Babičku a ředitelku Národního archivu PhDr. Evu Drašarovou, CSc. o několik slov o spolupráci mezi oběma archivními institucemi pro předpokládaný tištěný výstup.

Kromě toho jsem využila přítomnosti dr. Toccafondi a požádala jsem ji, aby mi obstarala výtisk fotografického sborníku Archivio Fotografico Toscano, č. 1, 2004, který vydává Toskánský regionální fotoarchiv se sídlem v Pratu. Celé číslo bylo totiž věnováno metodickým pravidlům k pořádání, zpracování a uchování fotografických sbírek, včetně pravidel pro jejich zpracování na PC (konfrontace s programem Janus).

Během pobytu jsem jednala ještě s dalšími s florentskými archiváři: Stefano Vitali (instalace inventářů na webu ASFi, studijní cesta do NA v roce 2007), Francesco Martelli (poskytování konsultací o materiálu RAT italským badatelům), Carlo Vivoli (ředitel Státního archivu v Pistoji – možnost exkurze českých archivářů v roce 2007), Piero Marchi (konference ke 40. výročí povodně ve Florencii), Francesca Klein (plány digitalizace v ASFi), Irene Cotta (problémy studovny). Kromě toho mě dr. Vanna Arrighi předala disketu se záznamy nezpracovaných dodatků RAT, Leopold II., které sepsala za své studijní cesty do NA uskutečněné letos v září. Její záznamy budou využity při plánovaném pořádání a inventarizaci fondové části RAT, Leopold II., které v NA probíhá.

Bývalým archivářem ASFi, dnes profesorem na univerzitě v Lecce, Paolem Vitim jsem jednak probírala možnost otištění překladu článku M. Wannera o projektu archivního soupisu vedut a jednak napsání mého příspěvku do sborníku článků o posledním toskánském velkovévodovi Leopoldovi II. Prof. Viti zařídí otištění článku o soupisu vedut v italském historickém čtvrtletníku, který uveřejňuje především příspěvky o historickém bádání.

V Sieně jsem navštívila naši dlouholetou badatelku a spolupracovnici profesorku Lucii Bonelli Conenna a projednala jsem s ní další možnosti jejího studia RAT a spolupráci při přípravě jejího projektu o rodinných vztazích mezi členy rodiny Leopoldova syna Ferdinanda IV., o nichž je v Itálii publikováno jen velmi málo.

V ASFi mě vyhledali prof. Angelo Raffa a prof. Hans Hirsch, kteří mě seznámili se svým projektem oslav ke 160. výročí narození arcivévody Ludvíka Salvátora Toskánského, které by chtěli v roce 2007 realizovat v Praze. Upozornila jsem oba profesory, že Národní archiv nechystá žádnou akci na rok 2007 k osobnosti Ludvíka Salvátora, protože již v uplynulých 10 letech realizoval 3 samostatné biografické výstavy k této osobnosti s využitím archiválií z RAT. (1997 – Lipari, 1998 Mallorca, 2005 – Brandýs n/L.) Slíbila jsem, že zkontaktuji Mgr. Hochmalovou z výstavního oddělení Národní knihovny v Praze, protože v Klementinu je uložena rozsáhlá kolekce Ludvíkových děl, vydávaných v minulosti především v Praze. Pokud by se NA v příštím roce nějak podílel na výstavní akci, může poskytnout za obvyklých podmínek pouze kopie či dosud nevystavené originály několika doprovodných dokumentů osvětlujících Ludvíkovu životní pouť a jeho aktivity.

Kromě toho jsem se dne 2. 10. byla pozvána na vernisáž výstavy „La mente di Leonardo da Vinci“ instalované přímo v prostorách galerie Uffizi.

Služební studijní cesta jako obvykle, jak po stránce studijní, tak po stránce různých jednání s pracovníky ASFi, s profesorkou Bonelli Conenna ze Sieny a prof. Vitim, přinesla řadu neocenitelných kontaktů, poznatků a zkušeností, které budou využity při práci s Rodinným archivem toskánských Habsburků v Národním archivu.

